

ישיבת הפתל - ירושלים
שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א
לפרשת יתרו תשע"ב
"זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ"

מהטעם שמוכא במשנה (שם). אבל מצד יכולת ה' - היה יכול לברוא את העולם כולו ברגע קטן אחד.

מחשבת התורה ומחשבת הבריאה - באו כאחד

כפי שהזכרנו, השבת מעידה על חידוש העולם ע"י בורא. וכיצד נברא העולם? - אומרים חז"ל: "אסתכל באורייתא ונברא עלמא" (זוהר ח"ב קסא, ב). כלומר, התורה היתה ה"תוכנית" וה"מפה" לפיה ברא הקב"ה את העולם, ולפי תכנית זו הוא גם מנהיגו.⁴

בהקשר לכך כתב אלי פעם חכם אחד, שאין נכון לדעתו לומר שהתורה ציותה לאכול מצות בפסח מפני שבפסח יצאנו ממצרים, אלא ההפך הוא הנכון: בגלל שהתורה אמרה לאכול מצות בפסח, לכן נתגלגל הדבר ויצאו אבותינו ממצרים דוקא בפסח, ודוקא באופן שלא הספיק בצקם להחמיץ. ומנין לו הדבר הזה? - שהרי הקב"ה הסתכל בתורה, ולפי מה שכתוב בתורה ברא הקב"ה את העולם. התורה היא הסיבה, והעולם וכל מה שמתרחש בו הוא המסובב. ממילא, מפני שבתורה כתוב לא לאכול חמץ בפסח, לכן יצאנו ממצרים בפסח, ולא מפני שיצאנו ממצרים בפסח כתב הקב"ה בתורה שאסור לאכול חמץ בפסח.

ולענ"ד אין דברי אותו חכם נכונים, וזאת משתי סיבות. הסיבה האחת היא, שאמנם נכון שהקב"ה "אסתכל באורייתא וברא עלמא", ואולם מנין למדו חז"ל דבר זה? - מן הפסוק "וַאֲזַיְתָה אֶצְלוֹ אֲמוֹן" (משלי ח, ל), 'אמון' מלשון 'אמן', וכאילו "התורה אומרת: אני הייתי פְּלִי אומנותו של הקב"ה. בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטיין, אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן, והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו, אלא דיפתאות ופינקסאות יש לו, לדעת היאך הוא עושה חדרים, היאך הוא עושה פשפושין. כך היה הקב"ה מביט בתורה, ובורא את העולם" (ב"ר א, א). והנה, יש לשאול על המשל הזה: האם באמת זה כך, שהאומן בונה בית מפני שכך משורטט אצלו? הרי ההיפך הוא הנכון! האומן משרטט את התכנית לפי מה שהוא מתכנן לבנות! אם הזמינו אצלו מבנה לבית כנסת, הוא משרטט עזרת גברים, ועזרת נשים, ומקום לארון הקודש, ואם הזמינו אצלו בית חולים, הוא משרטט חדר ניתוחים, וחדר רנטגן, וכל מיני חדרים אחרים שנצרכים לבית חולים. הרי, שלא לפי מה שהוא משרטט הוא בונה, אלא לפי מה שהוא רוצה לבנות הוא משרטט. המחשבה מה לבנות קודמת לשרטוט. וכך גם בתורה. אמנם התורה היא "שרטוט"

בריאת העולם - תהליך מהיר, או איטי?

הקב"ה אומר בסיני: "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ... לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה" (שמות כ, ח-י). מה הטעם למצוה זו? - אומרת התורה, "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ... וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי"¹ (שם, יא). ופירשו הראשונים, שכונת התורה היא, שעל ידי מצוה זו נקבע בלבנו את האמונה היסודית, שהעולם נברא ע"י בורא, ואינו קדמון² (עי' רמב"ם מו"נ ח"ב פל"א; רמב"ן שמות כ, ח; רבינו בחיי שם; חינוך מצוה ל"א ול"ב, ועוד).

אבל חוץ מענין זה, נראה שיש גם ענין נוסף שרצתה התורה לקבוע בלבנו ע"י מצוה זו, והוא - "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ". ששה ימים, ולא יותר. לחכמי הטבע יש הרי קושיה: איך יתכן שעולם מורכב כזה התפתח בששה ימים בלבד. והרי לפי חוקי הטבע נדרשים מליארדי שנים לתהליך כזה! אמנם קשה להבין שאלה זו, שהרי יש מאין לא יכול להתפתח גם במליארדי שנים, וא"כ מי שיכול לברוא יש מאין יכול גם לברוא יש מיש בששה ימים - אבל יש כאלו שלא עושים את החשבון הזה, ושואלים: איך יתכן שעולם כזה התפתח בששה ימים בלבד. והרי זה מנוגד לחוקי הטבע.

אבל הקב"ה הראה לנו שהטבע לא עומד בפניו. רק עכשיו - כחודש וחצי לפני מעמד הר סיני, שבו נאמר הציווי "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ... כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה'..." - הראה ה' לישראל, שהטבע הוא הבל הבלים. ציוה למשה להשליך עץ מֵר לְתוֹךְ מַיִם מְרִיִם, והמים נהיו מתוקים³ (עי' רמב"ן שמות טו, כה). כי הקב"ה אינו כבול ע"י חוקי הטבע. אמנם הוא עצמו ברא וקבע חוקים אלו, אבל ברצונו הוא מתעלם מהם, ופועל שלא על פי הכללים שקבע. למי שמבין שה' ברא את העולם ואת הטבע, קל להגיע להכרה "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים (בלבד) עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ". אם מקבלים את האמונה בבורא העולם, אין קושיה איך "התפתח" העולם מהר כל כך.

לכן מצינו, שחז"ל שואלים שאלה הפוכה לגמרי ממה ששואלים חכמי הטבע. חכמי הטבע שואלים איך התפתח העולם מהר כל כך, וחז"ל שואלים למה נברא העולם לאט כל כך. היכן הם שואלים זאת? - במסכת אבות: "בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר? והלא במאמר אחד יכול להבראות!" (אבות פ"ה מ"א) אפשר היה לברוא את העולם במאמר אחד! כי חז"ל הבינו, שהקב"ה הוא בלתי מוגבל. אם היה רוצה, היה בורא את העולם כולו במאמר אחד וברגע אחד. אלא שה' לא רצה לברוא את העולם במאמר אחד,

תתענג על הצ'ולנט¹⁰. עיקר השבת הוא ההשגות הרוחניות שזוכים להן בה. אפשר להגיע ליותר דבקות בה' בשבת, יום מנוחה וקדושה, יום שהלב פנוי יותר למחשבות קודש. אנו מבקשים מה' "שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו", כי התכלית של השבת היא שנהיה עסוקים בעבודת ה', ואם יש ח"ו צרה ויגון ואנחה בשבת, זה מפריע לנו. לכן אנו מתפללים לה', שנהיה פנויים לקבל את קדושת השבת, ואת ההשגות הגבוהות של השבת. שתהיה לנו "מנוחה שלמה שאתה רוצה בה". לשאוף להתקרב אל ה', להתקרב לחיי עולם הבא, ולהכניס את העולם הבא כבר כאן, אל תוך חיי העולם הזה¹¹.

מחלוקת חז"ל והביתוסים בספירת העומר - בגלל כפירת הביתוסים בעולם הבא

תפיסה זו, ששבת היא מעין עולם הבא, יתכן וגרמה למחלוקת הידועה של הביתוסים עם חכמי התורה בענין ספירת העומר. הביתוסים הרי פירשו, שמה שאמרה התורה: "וּסְפַרְתֶּם לְכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת" (ויקרא כג, טו), הכוונה היא למחרת שבת בראשית (שבתוך הפסח), ולא קבלו את דברי חז"ל, שהכוונה היא למחרת יום טוב ראשון של פסח. למה לא הסכימו הביתוסים לקבל את דברי חז"ל? מה היה אכפת להם לספור ספירת העומר מיום זה או מיום אחר? חשבתי לבאר כך: השבת הרי רומזת לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת (משנה סוף מס' תמיד), שאין אחריו שום דבר נוסף. ואם כן, כשהתורה מדברת על "מחרת" השבת, לא מסתבר שכוונתה לשבת בראשית, הרומזת לעולם הבא, שאין לו "מחרת". אם היתה התורה רוצה לדבר על יום ראשון בשבוע, היתה מכנה אותו "יום ראשון בשבת", ולא "מחרת השבת". לכן הבינו חז"ל, ש"מחרת השבת" מוכרח להתפרש כמחרת יום ראשון של פסח, ולא מחרת שבת בראשית, שהיא "תחנה סופית" שאין אחריה כלום. [אמנם בגמרא מובאים טעמים אחרים לפירושם של חז"ל בפסוק זה, ואולם ידועים דברי הגר"א ז"ל, שלחז"ל היו תמיד טעמים נוספים לדבריהם, חוץ מן הטעמים שמסרו לנו (עי' תוספת מעשה רב אות צ"ה), וא"כ יתכן שגם הטעם שאמרנו הוא אמת. ועי' ברמב"ם (הלכ' תמידין ומוספין פ"ז הי"א), שגם הוא הביא הוכחה מְשֻׁלוּ לנכונות מסורת חז"ל בפירוש הלשון "מחרת השבת".]

ע"פ זה מובן, מדוע לא הסכימו הביתוסים לקבל את דברי חז"ל בענין זה. הביתוסים הרי כפרו בעולם הבא (אבות דר"נ פ"ה); טענו שאין אחרי העולם הזה עולם נוסף שכולו שבת. על כן לא יכלו להסכים לפירושם של חז"ל על "ממחרת השבת", ופירשו את הפסוק באופן אחר.

שלשה מיני מצוות בעשרת הדברות

מצוות "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְשׁוֹ" נמצאת בין עשרת הדברות. את עשרת הדברות רגילים לחלק לשתי חטיבות: חמש דברות ראשונות - מצוות שבין אדם למקום, וחמש

שקדם לעולם, ולפיו נברא העולם, אבל העולם כפי שה' רצה שיהיה, הוא זה שגרם לשרטוט להיות כפי מה שהוא. אם כן, לכאורה העולם הוא סיבה לתורה, ולא התורה סיבה לעולם.

אבל גם מסיבה נוספת אין דברי החכם הנ"ל נכונים, לעניות דעתי. הרי הקב"ה הוא עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות. ממילא, אין כלל סיבה ומסובב במחשבת ה'. גם סדר זמנים אין אצלו ית'. הקב"ה הוא מעל הזמן, ולא שייך לדבר מה קדם אצלו למה. אין סיבה המכריחה את הקב"ה לכתוב את התורה באופן מסוים, או לברוא את העולם באופן מסוים, אלא שני הדברים "באים כאחד". בבת אחת רצה הקב"ה לכתוב תורה כזו שכתוב בה שמצוה לאכול מצות בפסח, וליצור עולם כזה שפרעה משחרר בו את ישראל בפסח. שני הרצונות מסובכים מרצונו הפשוט ית', בלי שאחד מהם יהיה סיבה לשני או מסובב ממנו.

[ומה שבכל זאת נכון בדברי החכם הנ"ל הוא, שיציאת מצרים אינה הטעם היחידי לאכילת מצות בפסח. הרי אברהם אבינו אכל מצות בפסח עוד לפני יציאת מצרים (עי' תרגום יונתן בראשית יד, יג), וגם לוט אכל מצות בפסח (עי' בראשית יט, ג ורש"י שם), למרות שאבותיו לא היו במצרים, וגם על בניו לא נגזר להיות במצרים. אלא שלוט קיבל מאברהם אבינו שבפסח צריך לאכול מצות, ולכן הוא אוכל מצות. ואברהם אוכל מצות בפסח, כי לתורה יש טעמים נסתרים חוץ מן הטעמים הידועים לנו, ועל פי טעמים אלו יש לאכול מצות בפסח גם לפני שהיתה יציאת מצרים].⁵

שבת - מעין עולם הבא

והנה, חוץ ממה שהשבת היא זכר לבריאת העולם בתחילתו, היא קשורה גם אל תכלית העולם בסופו. השבת היא "אחד מששים לעולם הבא" (ברכות נו, ב), ובנוסף המקובל יותר - מעין עולם הבא. לכן, אפשר להשיג בה השגות רוחניות שאי אפשר להשיגן בימות החול. גדולים רבים העידו על עצמם, שהצליחו להשיג בלימוד התורה בשבת הרבה יותר מאשר בחול⁶. מפני שהשבת היא מעין עולם הבא, ובעולם הבא - כשהנשמה משוחררת מכבלי הגוף - השגותיה הרוחניות גבוהות יותר מאשר בעולם הזה⁷. השבת נקראת "מתנה טובה" שהקב"ה נתן לנו (שבת י, ב), מפני שיש בה יותר קרבת אלקים מאשר בחול. זוהי המתנה הטובה שבשבת - קרבת האלקים שאנו זוכים לה ביום זה⁸.

אמנם מרבים גם באכילה ושתייה בשבת, ומשתדלים להכין לה מאכלים משובחים, אך כבר אמר מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל (בשם הגר"י מסלנט זצ"ל), שהגם שמצוה לאכול צ'ולנט בשבת, יש להזהר שלא להכניס גם את השבת אל תוך הצ'ולנט ולאכול גם אותה עמו! (עי' מכתב מאלהיו ח"א עמ' 227) וכונתו רצויה, שעונג שבת אסור שיתבטא רק באכילת צ'ולנט ושאר מעדנים, אלא צריך להתענג גם מהצד הרוחני של השבת⁹. "אֲזַתְעַנֵּג עַל ה'" נאמר על השבת (ישעיהו נח, יד), ולא "אז

“זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת” - בכל ימות השבוע

מצות “זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ” (שמות כ, ז) מתקיימת בשבת ע”י קידוש והבדלה (ע”י רמב”ם הלכ’ שבת פכ”ט ה”א, ושו”ע אור”ח סי’ רע”א ס”ב). אבל האמת היא, שגם ביום חול שייך לקיים מצוה זו. רש”י כבר מביא, שכוונת מצוה זו היא - “תָּנוּ לָב לזכור תמיד את יום השבת. שאם נזדמן לך חפץ יפה - [מאכל טוב, או בגד נאה] - תהא מזמינו לשבת” (רש”י שמות שם). אמנם הרמב”ן כותב שהנהגה זו היא כדעת שמאי הזקן, ואין הלכה כמותו בזה (רמב”ן שם), אבל גם הוא מסכים, שעל דרך הפשט, כוונת מצוה זו היא, “שנזכור תמיד בכל יום את השבת, שלא נשכחה, ולא יתחלף לנו בשאר הימים; כי בזכרנו אותו תמיד, יזכור מעשה בראשית בכל עת, ונודה בכל עת שיש לעולם בורא”¹³. ועוד כתב, שבכלל מצוה זו הוא, ש”לא תהא מונה [את ימות השבוע] כדרך שהאחרים מונים, אלא תהא מונה לשם שבת... שהגוים יקראו לכל יום שם בפני עצמו... וישראל מונים כל הימים לשם שבת: אחד בשבת, שני בשבת” וכו’ (רמב”ן שם, ע”פ המכילתא). נמצא, שהאומר “היום יום ראשון” (שזה קיצור ל”היום יום ראשון בשבת”), או “היום יום שני” - מקיים מצנת עשה דאורייתא לדעת הרמב”ן¹⁴. [אבל בשפה אחרת שבה יש שמות לימים, מפסידים מצנת עשה זו].

המומר לחלל שבת - כמומר לכל התורה כולה

חז”ל הפליגו בערך שמירת השבת. אמרו, שהמומר לחלל שבת בפרהסיא, הוא ח”ו כמומר לכל התורה כולה (חולין ה, א). גם אם מקפיד על כשרות המאכלים, וצם ביום הכפורים, ועושה הרבה מצוות אחרות, בין אדם למקום ובין אדם לחברו, בכל זאת הוא כמומר לכל התורה כולה. מדוע? כי אם הוא לא מאמין בבריאה של ששת ימים, חסרה לו האמונה ביכולת ה’, וכאילו הוא עושה לעצמו אלוהות אחרת שאינה הקב”ה, שהוא כל יכול. ממילא, אם הוא אוכל כשר, או צם ביום הכפורים, זה לא מחמת ציווי ה’ - שהוא לא מאמין בו - אלא בשביל אותה אלוהות שעשה לעצמו. הקב”ה הוא כל יכול, אין לו הגבלות, ואדם זה שמחלל שבת בפרהסיא לא מאמין בזה. חסר לו יסוד הדת. אפילו מי שח”ו מומר לחלל את יום הכפורים, הוא פחות חמור מהמומר לחלל את השבת. אצל בני אדם יום הכפורים נתפס כחמור יותר מן השבת, אבל האמת היא שיום הכפורים פחות חמור מהשבת. על חילול שבת חייבים סקילה, ועל חילול יום הכפורים חייבים רק כרת (ע”י משנה מגילה ז, ב).

השבת היא יסוד האמונה שלנו שהקב”ה הוא כל יכול, ולא תלוי בחוקי טבע כאלה ואחרים. הוא ברא את חוקי הטבע, משתמש בהם כשהוא רוצה, ומתנהג בלעדיהם כשהוא רוצה. יהי רצון שנזכה תמיד לשמור שבת כהוגן, ולהיות זכאים ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים.

אחרונות - מצוות שבין אדם לחברו (ע”י רמב”ן שמות כ, יג). אבל חוץ מן החלוקה הזו, ניתן לחלק את עשרת הדברות באופן נוסף: שלש דברות ראשונות, שתיים אמצעיות, וחמש אחרונות. שלש הדברות הראשונות - הן מצוות הנוגעות ל**יחסו של האדם אל הבורא**: אמונה במציאות ה’ וביחודו (“אנכי ה’ אלקיך”), שלא לעבוד לזולתו (“לא יהיה”), ושלא לפגוע בכבודו בנשיאת שמו לשוא (“לא תשא”). חמש הדברות האחרונות - הן מצוות הנוגעות ל**יחסו של האדם אל הברואים**: לא לפגוע בחיי הזולת (“לא תרצח”), לא באישותו (“לא תנאף”), ולא בחרו [“לא תגנב” - בגונב נפשות הכתוב מדבר” (סנה’ פו, א)]. אח”כ, שלא לפגוע באדם ע”י עדות שקר (“לא תענה”), ושלא לנסות להשתלט על רכושו ע”י שכנוע פסול¹² (“לא תחמד”).

ומה ענין של שתי הדברות האמצעיות, שבת וכיבוד אב ואם? - מצוות אלו נוגעות ל**יחס שבין הברואים לבין מי שבראם**. מצנת “זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ” נועדה להדגיש את עצם הענין הזה, שיש בורא ויש ברואים. לשם כך ניתנה השבת, להעיד על כך שהעולם אינו קדמון, ולא נברא מעצמו ע”י התפוצצות של כוכבים או משהו כזה, אלא יש בורא לעולם שברא את הכל בששה ימים, ונתן גם לנו את השבת לשבתיה ולמנוחה, כדי להעיד על ענין זה - “כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה’ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיְנַפְּשׁ” - וכדי שנתקדש ביום הזה ונתקרב אליו, כפי שהזכרנו.

אמנם גם בשאר ימי השבוע אני מאמין ואומר בפי שהקב”ה ברא את העולם ומנהיג אותו, אבל בכל זאת לפי מעשי נראה כאילו אני פועל בעולם. אני חורש, אני זורע, ועושה גם פעולות אחרות. לכן ניתנה לנו השבת, כדי “להחזיר” את הבריאה אל הבורא. להראות שאינני פועל בעולם מאומה. מותר לאכול בשבת, ומותר לישון, ומותר לעשות עוד פעולות שאין בהן משום חילול שבת, אבל בעצם אינני מחדש בעולם כלום. אני מחזיר את הבריאה לבורא, כדי לזכור שאינני מנהיג, אלא מונהג. זוהי שביבת השבת. אמנם גם בחול צריך להרגיש כך, לדעת שאיננו פועלים בעולם כלום ורק הקב”ה עושה את הכל, אבל היום המיוחד להתבונן בענין זה הוא יום השבת.

והדברה הנוספת - “פָּדָה אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ” - גם היא נוגעת לקשר שבין הברואים למי שבראם. ההורים הרי שותפים לקב”ה בבריאת האדם, כמו שאמרו חז”ל: “שלשה שותפין הן באדם, הקב”ה ואביו ואמו” (קדושין ל, ב). מצוה זו קובעת אפוא את צורת הקשר שצריכה להיות בין הנברא למי שהיה שותף בבריאתו. “פָּדָה אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ” - כי גם הם היו שותפים בבריאתך. ע”י זה ארגיש עוד יותר שאני נברא. נברא מהקב”ה, ובדרך הטבע - גם ע”י אבא ואמא.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

1. ובעשרת הדברות שכפרשת ואתחנן נאמר טעם אחר למצנת השביתה בשבת - "וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם... עַל פֶּן צָוָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת" (דברים ה, טו). ועי' רמב"ן (שם) על היחס שבין שני הטעמים.
2. ואולי מפני זה כבוד יום עדיף מכבוד לילה (שו"ע או"ח סי' רע"א ס"ג), שהרי העולם נברא ביום, ולא בלילה (ב"ר יב, יד), וא"כ עיקר שביתה הבורא ממלאכת הבריאה ביום השביעי היתה ביום, ולא בלילה, [דבליה ממילא לא נעשתה מלאכה גם בשאר ימי הבריאה]. וממילא, כנגד זה, גם עיקר השביתה שלנו ביום השבת היא ביום, ולא בלילה. ולכן, כבוד יום עדיף מכבוד לילה, דאז הוא עיקר השביתה.
3. "כי הוא מדרכי התורה, שכל מַעֲשֵׂיהָ נס בתוך נס; תסיר הנזק בַּמְּזִיק, וְתִרְפָּא הַחוּלִי בַּמַּחְלִיא" (רמב"ן במדבר כא, ט).
4. כידוע, הטור מביא, ששלוש שבתות יש: שבת בראשית, שבת של מתן תורה [דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה (שבת פו, ב)], ושבת של עתיד לבוא (טור או"ח סי' רצ"ב). והנה, היחס בין השבת למעשה בראשית - מובן מאליו. והיחס בינה לעתיד לבוא - גם הוא מובן, שהרי השבת היא מעין עולם הבא. אבל מה היחס של השבת אל מתן תורה? - כמובן, אפשר לפרש באפנים רבים. אבל יתכן לומר גם, שהקשר של השבת למתן תורה הוא, שהשבת מעידה על בריאת העולם, ובריאת העולם הרי נעשתה ע"פ התורה, כמובא כאן למעלה. ולכן לכולי עלמא בשבת ניתנה תורה, כי השבת מעידה על מעשה הבריאה, שנעשה ע"פ התורה.
5. ועי' "בית הלוי" על התורה (פרשת בא, ד"ה ועל דבריו אלו).
6. "כי ה' קידש זה היום, וְזָמְנוּ לְקַבֵּל הַנְּפֻשׁוֹת תּוֹסֶפֶת חֲכָמָה יוֹתֵר מִכֹּל הַיָּמִים" (אבן עזרא שמות כ, ח). וכן כתב ב"בן איש חי" (פרשת שמות, שנה שניה): "כתבו המקובלים, שגדול הפועל הנפעל מעסק התורה בשבת אלף פעמים מן הנעשה בחול". ועי' ב"שערי תשובה" (או"ח סי' ר"צ סק"ב) בשם האר"י ז"ל, שהמחדש חידושי תורה בשבת, מעטרין לאביו בעולם העליון, ולכן נסמכה מצות שבת למצות כיבוד אב [בעשרת הדברות, וכן בפסוק: "אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שִׁבְתֵי תִשְׁמְרוּ" (ויקרא יט, ג)], ע"ש. וגם זה מורה על מדרגתו המיוחדת של לימוד התורה ביום השבת דוקא. ועי' משנ"ב (סי' ר"צ סק"ג) בשם הזוהר, שמצוה לחדש חידושי תורה בשבת.
7. וכן בארץ ישראל - ש"מי שיש לו בה חלק, חשוב הוא כחלק עולם הבא" (אב"ע בראשית לג, יט) - אפשר להגיע להשגות בתורה יותר מאשר בחול, כמו שכתב הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל: "העוסק בתורה בארץ ישראל זוכה לסייעתא דשמיא מרובה והשפעה מיוחדת... ובדורנו אנו רואים בחוש, כיצד צעירים העוסקים בתורה מתפתחים בארץ ישראל... ומשיגים הרבה יותר מאשר משיגים בחינוך התורני בשאר הארצות" (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 196).
8. וזהו ענין הנשמח יתרה שנותן הקב"ה בכל אדם בערב שבת (ביצה טז, א), כפי שפירש ה"שיטה מקובצת" (שם) את ענינה, ש"חל עליו שפע אלקי וְשִׁקֵּל יוֹתֵר, לעסוק בתורה ולעייין במעשה ה'". ועי' גם בהערה הבאה.
9. וזה לשון הרמב"ן בביאור הפסוק "זָכֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ": "וטעם 'לְקַדְּשׁוֹ', שיהא זכרונו בו להיות קדוש בעינינו... שיהא השביתה בעינינו בעבור שהוא יום קדוש, להפנות בו מעסקי המחשבות והבלי הזמנים, ולתת בו עונג לנפשינו בדרכי ה', וללכת אל החכמים ואל הנביאים לשמוע דברי ה'".
10. ומה שפירש רש"י, שנשמח יתרה שנותן הקב"ה באדם בשבת, היינו "רוחב לב למנוחה ולשמחה, ולהיות פתוח לְרִנָּה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו" (רש"י ביצה טז, א ד"ה נשמח יתירה), דלכאורה פלא הוא, הוה נשמח יתירה? ! הלא אין זה אלא ג' ו' יתר! אלא שפירשו בזה, שדוקא מפני שיש באדם נשמח יתירה, מסוגל הוא לאכול ולשתות יותר בקדושה, "ואין נפשו קצה עליו" - הנשמח אינה סולדת מאכילה זו - כי אין זו אכילה של גוף, אלא אכילה של קדושה, והיא אכילה רוחנית כאכילת קדשים. [וזה הטעם לכך, שמי שאינו שומר שבת אינו יכול להרגיש את טעמו של התבלין ששמו "שבת" הנמצא פתבשיל של שבת (שבת קיט, ב). כי טעמו של תבלין זה הוא רוחני, ולא גשמי, ורק שומרי שבת מרגישים אותו. ואע"פ שגם גוי מרגיש שהתבשיל של שבת ריחו נודף, ויש בו דבר מיוחד (שם), זהו מפני שחוש הריח הוא חוש רוחני ביחס לשאר החושים, ומרגיש גם בדברים רוחניים (עי' בני יששכר, מאמרי חודש סיון מאמר ד' אות ח'). אבל בחוש הטעם - אין הגוי מסוגל להרגיש טעמו של תבלין זה]. [ועי' עוד בענין זה במג"א (סי' ו' סק"ד), וב"ירושלם קדושים" לרבי צדוק הכהן מלובלין (ריש אות ה)].
11. כתב השל"ה: "כבר דקדקו בספר הבהיר (אות ק"ס), מה זה עולם 'הבא', עולם 'שיבוא' הוה ליה למימר כו', עי' שם. אבל על דרך הפשט הוא בא גם עתה, למי שזוכה ודבק בו יתברך רואה עולמו בחייו" (של"ה פרשת ויקהל פקודי, תורה אור). ולפי האמור כאן למעלה, הזמן המסוגל לזה ביותר הוא ביום השבת.
12. "כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חבירו, או כל דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו, והוא כביד עליו פְּרָעִים והפציר בו עד שלקחו ממנו, אע"פ שנתן לו דמים רבים - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר לא תחמד... ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד" (רמב"ם הלכ' גזלה ואבדה פ"א ה' ט; שו"ע חו"מ סי' שנ"ט סע' י').
13. ועי' בדבריו שכתב, שגם הלל מודה לשמאי ש"זָכֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" פירושו זכרהו עד שלא יבוא, [כלומר, שמצוה זו זמנה בכל ימות השבוע, ולא רק בשבת עצמה, ע"י קידוש והבדלה]. אלא שלדעת הלל המצוה בזכירה בעלמא, כמבואר כאן למעלה, ושמאי היה מוסיף עוד, שאם מצא מאכל טוב או בגד נאה היה קונהו לכבוד שבת. ובזה אין הלכה כמותו. ואולם עי' משנ"ב (סי' ר"נ סק"ב) שכתב: "הסכימו הרבה פוסקים, שגם הלל מודה שכדברי ב"ש עדיפא טפי, אלא שהיה בוטח בה' שבדודאי יזמין לו לשבת מנה יפה משאר הימים, וכדי לחזק מדת בטחונו היה נוהג כן (שלא לדאוג לצרכי השבת במשך ימי השבוע). אבל בשאר כל אדם, שאין בטחונו חזק כ"כ, גם הוא מודה דכשמאי עדיפא טפי. ופשיטא, שבדבר שאינו שכיח לקנות - כשיודמן לו דבר שלא יהיה נפסד [עד השבת], אזי יניח אותו לשבת".
14. ולכן נהג מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לומר בכל יום קודם שיר של יום: "זכור את יום השבת לקדשו - היום יום פלוני בשבת" וכו' (הליכות שלמה, תפלה, פרק י"א סע' י"ד). [ועי' משנ"ב (סי' ש"ז סק"ה) בשם השל"ה, שגם כשמברך את חבירו בברכת "שבת שלום" מקיים בזה מצנת "זכור את יום השבת"].